

נעשה אדם

א-ל עליון גומל חסדים טובים וקונה הכל

א-ל עליון

Rav Schwab on Prayer p416

The Almighty, Who is above our understanding.

None of His creations can conceive of Him. While we can have some understanding of the underlying concepts of **גדול גיבור ונורא** and can say that Hashem is 'Master of the Heaven and Earth' the human mind cannot possibly comprehend the essence of Hakadosh Baruch Hu or His conduct of world affairs. For instance, it is beyond our comprehension that the wicked can prosper and grow, 'When the wicked bloom like grass and all the iniquities blossom' (Tehillim 92:8), while tsaddikim suffer, or that perfectly innocent children are born with deformities or are afflicted with suffering and diseases. The Holocaust which claimed six million Jews, in addition to the suffering that our people has had to endure for thousands of years is beyond our ability to explain. All attempts to explain it will be futile. The **א-ל עליון** has not revealed this to us.

Shemoneh Esrei (R Leff) p34

After we recognise Hashem's attributes abstractly and conceptually, we begin to familiarise ourselves with the tangible expressions of these attributes. We begin by describing Hashem as **א-ל עליון** a Supreme Power, above the world, who causes and directs other powers that emanate from Him and affect this temporal world.

Hashem can be recognised and understood by studying these secondary causes, the powers and processes in our material world that emanate from Him. The best process that can help us recognise Hashem is the kindness that we receive in the world. In order to recognise Hashem, who is the ultimate good and hence the Source of all goodness, one must be able first to discern manifestations of this goodness in the world and in one's personal life. In this respect, Hashem is *gomel chessed*. The word *gomel* means 'to bestow', but it is also related to the word *gomer*, complete. Hashem created the world to bestow eternal spiritual pleasure on man's soul. The goodness and kindness that Hashem provides in His temporal world are in order to bring that original intention of kindness to completion. This can only be accomplished if man recognises and acknowledges that good and in order to do so, one must develop the right perspective...

אבודרהם שמונה עשרה

גומל חסדים טובים על שם (ישעיה סג, ז) אשר גמלם כרחמיו וכרוב חסדיו. טובים יותר מגמילות חסדי האדם והוא על שם (תהלים קמה, ט) טוב ה' לכל. קונה הכל על שם (שם) קונה שמים וארץ וכן (ישעיה מה ז) אני ה' עושה כל אלה כדמתרגמינן עשה לי את החיל הזה (דברים ח, יז) קנה לי ית כל נכסיא האלין.

גומל חסדים

ישעיה ס"ג:ז

חֲסִדֵי ה' אֲזַכִּיר תְּהִלָּתוֹ ה' כָּעֵל כָּל אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ ה' וְרַב טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר גָּמְלָם
כְּרַחֲמָיו וְכָרַב חֲסָדָיו:

The kind acts of Hashem I will mention, the praises of Hashem according to all that Hashem bestowed upon us, and much good to the house of Israel, which He bestowed upon them according to His mercies and according to His many kind acts.

מצודות ציון שם גמלנו – מל' גמול ותשלום טובה:

רינת חיים שם

'גומל' מובנו הוא שהקב"ה משלם לאדם תמורה על מעשיו הטובים, משמע שהשי"ת כביכול פורע לאדם חוב שהוא חייב לו, וזה עצמו שהקב"ה מחשיב את נתינת השכר שבעצם אינו חייב לנו לתשלום חוב, הוא חסד עצום ממנו ית'. יתירה מזו, כל כוונת בריאת האדם הבוחר, ובריאת היצר הרע שהאדם יתגבר עליו ויבחר בטוב הוא מחסד ה' לתת לאדם שכר על בחירתו הטובה, ולכאורה היה השי"ת יכול להיטיב עם האדם גם בלי שיעבור את קשיי העולם הזה ואת נסיונות הרע שבו, אלא בגלל שהקב"ה חפץ שתהיה הטובה שלימה, שאדם לא יקבל נהמא דכיסופא – לחם בוש, שהשכר שניתן לנו יהיה תשלום הגון שהרווחנו אותו בדין וביושר על עמלנו לקושי הבחירה. נמצא, השכר הוא אכן תמורה על עמלנו לבחור בטוב, אך מאידך גיסא הוא באמת חסד עצום ורב כי כאשר מתבוננים בעבודה המוטלת עלינו, מכירים שחלקנו בקיום המצוות לעומת הסייעתא דשמיא שאנו מקבלים הוא אפס, שהאי כפי שאומרים בהמשך הברכה "וקונה הכל", כח האפשרויות לעשות טוב ניתנים לנו מהקב"ה שהכל של, כי הוא הנותן לנו חיים, ותורה ומצוות שהם ה"טוב" ושכל להבין ולקיים אותם, ועזר וכל מיני אופנים כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל:): "ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו" לנצח את היצר הרע, אם כן כאשר נתבונן במעשים הטובים שלנו – כמעט הכל עושה הקב"ה, וקשה להבין מדוע נחשב לנו שאנו עשינו הרי כמעט לא פעלנו דבר.

קהלת א':ה'

וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֵל מְקוֹמוֹ עֹזֶרֶךָ זֹרַח הוּא שָׁם:

The sun rises and the sun sets, and to its place it yearns and rises there.

ילקוט שמעוני קהלת – פרק א – רמז תתקסו

רבי הונא ורבי אחא בשם רבי חלבו עמל הוא תחת השמש ואוצר הוא למעלה מן השמש. רבי לוי ורבנן, רבי לוי אמר כל מה שהבריות מגדלים מצות ומעשים טובים בעולם הזה דיין שהקב"ה מזריח השמש להם שנאמר זורח השמש ובא השמש

בראשית ל"ב:י"א

קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדְּךָ כִּי בְּמִקְלִי עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנֵי:

I have become small from all the kindnesses and from all the truth that You have rendered Your servant, for with my staff I crossed this Jordan, and now I have become two camps.

רש"י

קטנתי מכל החסדים – (שבת לג) נתמעטו זכויותי ע"י החסדים והאמת שעשית עמי לכך אני ירא שמא משהצטנתי נחלכלכתי בחטא ויגרס לי להמסר ביד עשו:

I have become small: My merits have diminished because of the kindnesses and the truth that You have rendered me. Therefore, I fear lest I have become sullied with sin since [the time that] You promised me, and it will cause me to be delivered into Esau's hand[s]

דברים ו':כ"א-כ"ה

וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עַבְדִּים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיָד זְרוֹקָה: וַיִּתֵּן ה' אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדֹלִים וְרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֶתָּנוּ לָתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֵינוּ: וַיֹּצִינוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים לְוַלְדֵּנוּ כִּהְיִים הַזֶּה: וַיִּצְדָּקָה תְהִיָּה לָנוּ כִּי נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּנוּ:

You shall say to your son, "We were slaves to Pharaoh in Egypt, and Hashem took us out of Egypt with a strong hand. And Hashem gave signs and wonders, great and terrible, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his household, before our eyes. And He brought us out of there, in order that He might bring us and give us the land which He swore to our fathers. And Hashem commanded us to perform all these statutes, to fear Hashem, our G-d, for our good all the days, to keep us alive, as of

this day. And it will be for our merit that we keep to observe all these commandments before Hashem, our G-d, as He has commanded us."

רמב"ן שם פסוק כד

לחיותנו כהיום הזה במשפטים, כי בכללם נחיה, וכלם טובים אין בהם רעה כלל, אבל כלם גורמים חיים טובים בסוף והנה אנחנו חייבין לעשות רצון הבורא, שהוא אלקינו ואנחנו עמו וצאן ידיו, ואין בכל מצותיו רק טוב ועוד שתהיה לנו צדקה לפני ה' אלקינו, ויתן לנו שכר טוב בעשיית כל המצות האלו קרא גמול המצות "צדקה", כי העבד הקנוי לרבו שהוא חייב לעבוד אותו, אם יתן עוד שכר בעבודתו צדקה יעשה עמו:

רינת חיים שם עמ' כ"א

לא מגיע לנו עבור עבודתנו שכר כלל, היות והקב"ה ברא אותנו וזן אותנו כרועה המפרנס את צאנו, וזו סיבה מספקת שעלינו לעשות רצונו, מה עוד שמצותיו בעצמם הם טובה בעבורנו. ומסיבה נוספת אנו חייבים לעבוד אותו ית' כי 'עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' א' משם', וגם לכן אנו עבדיו המשועבדים לו לעשות רצונו... ... כך גם הקב"ה שהוא "קונה הכל", ואנו עבדיו הקנויים לו הן בגלל שבארנו, והן בגלל שהוציאנו מבית עבדים, נמצא שבאמת לא מגיע לנו שכר כלל, וכל מה שהקב"ה נותן לנו הוא צדקה שמיטיב עמנו.

ועם כל זה הקב"ה משלם לנו שכר על מעשינו הטובים כפורע לנו את חובו, וזהו "גומל חסדים טובים" – את החסדים הרבים והעצומים שעושה עמנו הוא עושה כגמול ותשלום על קיום המצוות שלנו, מפני שהוא ית' רוצה להיטיב עמנו הטבה שלימה, שלא תהיה לנו בקבלנו את הטוב ממנו תחושת בושה – נהמא דכיסופא שקיבלנו מתנת חנם, ולכן ציונו לקיים מצותיו שרק אז הוא נותן לנו שכר על עבודתנו ועמלנו, ומבלי לעמול ולעשות אין מקבלים שכר, וע"י כן כשר נקבל את השכר נרגיש שהוא חלף עבודתנו שעשינו ומגיע לנו.

נמצא שיש לשכר המצוות שני מבטים, ובאמת שניהם נכונים, האחד – שאנו עושים מצוות בבחירתנו הטובה ומתוך התגברות על היצר הרע ומתוגמלים בשכר תמורת העבודה ועי"כ אין לנו בושה לקבל את השכר. והשני – עלינו לברר לעצמנו שגם כאשר אנו עושים רצון השי"ת, חלקנו בעשייה הוא קטן מאוד כי הקב"ה ברוב טובו נותן לנו את כל הכלים והאפשרויות למלא את רצונו, א"כ באמת אין כמעט סיבה מחייבת לתת לנו שכר. ולכן כהמשך ל"גומל חסדים טובים" שהקב"ה משלם על מעשינו, אנו גם מכירים שלא מגיע לנו דבר, כי הקב"ה הוא "קונה הכל", אנחנו וכל שאר לנו הם קנינו.

טובים

בראשית א':

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבֵּשֶׁת אֶרֶץ וּלַמִּקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב:

And G-d called the dry land earth, and the gathering of the waters He called seas, and G-d saw that it was good.

רמב"ן שם

וירא אלקים כי טוב - הוא קיומם בחפצו והענין, כי כאשר הלבישם הצורה הזו חפץ בהם והיה הקיום, כמו שפירשתי (בפסוק ד) וזה מה שאמרו רבותינו (ב"ר ד' ו') מפני מה לא נאמר כי טוב בשני, לפי שלא נגמרה מלאכת המים, לפיכך כתוב בשלישי שני פעמים, אחד למלאכת המים ואחד למלאכת היום:

תהילים קי"ח:א'

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

Give thanks to Hashem because He is good, for His kindness is eternal.

שמות ב':ב'

וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּרְא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא וַתְּחַפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרֵחַ:

The woman conceived and bore a son, and [when] she saw him that he was good, she hid him for three months.

When a person's outlook includes an understanding of goodness as what is eternally good, he is able to see good even in difficult and seemingly negative situations intensified. In this way we recognise Hashem through His *chassadim*, the many and varied kindnesses, even the small and seemingly insignificant one. We recognise that these are *chassadim tovim*, that these goodnesses are bestowed because they have eternal value and because of their effect on our eternal existence.

Furthermore, when a human being bestows kindness on another, the recipient feels uncomfortable. He is uncomfortable about receiving something unearned and about feeling subservient to his benefactor. Hashem's kindnesses are totally good because they are given in a way that one feels comfortable about receiving them. In addition, one feels confident that whatever good He metes out is enduring and not only apparently good for the moment. Even those things that are that are apparently negative, are really beneficial in this eternal view.

With these perspectives, G-d's original intentions can be brought to completion, as indicated by *gomer*.

Gomer is also related to the word for 'wean', *ligmol*. When G-d bestows a kindness, He does so in a manner that weans the individual from dependency on the kindness. He gives the individual the ability to utilise that kindness as a function of his free will, to enhance it and feel actively productive and not merely like a passive recipient.

Thus, G-d provided the framework for us to exercise our free will and then complete His original intention of creation - to bestow the ultimate kindness, the spiritual pleasure of the World to Come. And by doing so, it is as if G-d weans the individual from dependency on His kindness and permits him to exercise the only area in which a Jew has control, his free choice to fulfil G-d's will.

This is then the first manner in which we recognise and familiarise ourselves with Hakadosh Baruch Hu, through His *chesed*. And thus we recognise Hashem as *hatov ve hameitiv*, - One who is infinitely good and who does good and bestows kindness.

וקונה הכל

דברים ל"ב:

הֲלֹא תִגְמְלוּ זֹאת עִם זֶבֶל וְלֹא זֶכֶם הֲלוֹא הוּא אֲבִיךָ קִנְיָה הוּא עֲשֵׂךְ וַיִּכְנֶנֶךָ:

Is this how you repay Hashem you disgraceful, unwise people?! Is He not your Father, your Master? He has made you and established you.

בראשית י"ד:י"ט

וַיְבָרֶכְהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אֲבָרָם לֹא-לְעֹלְיוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

And he blessed him, and he said, "Blessed be Abram to the Most High G-d, Who possesses heaven and earth."

רינת חיים שם

הקב"ה נקרא "קונה" כי הוא עושה הכל מתחילת הבריאה עד סוף העשייה בפועל, ועי"כ הבריאה היא שלו וקניינו, ומה אם אומן המקבל חומר ועושה ממנו כלי, אחז"ל (ב"ק צט:) "אומן קונה בשבח כלי", הקב"ה שכל החומר שלו ולא קבלו מאחרים, ופעל את כל השלבים.

רש"י דברים ל"ב:

הֲלוֹא הוּא אֲבִיךָ קִנְיָה – שְׁקִנְאֵךְ שְׁקִנְנֵךְ זֶכֶם הַסְלָעִים וְזֶכֶם חֲזָקָה שְׁתִּקְנֵךְ זֶכֶם מִיְּנֵי תִקְנָה

רינת חיים שם

הקב"ה מתקן בנו כל הרפטים הנצרכים לתקופה מלא של הגוף. אין לנו מושג עד כמה רבו הפריטים בהם צריך הקב"ה יום יום לתקן אותנו כדי שהגוף יפעל כמכונה משומנת היטב כראות, הרי בגוף פועל כסדרו יש אלפי פעולות שונות, ומהן הדם, בנשימה ובמערכת העיכול, ואם ח"ו פרט אחד במכלול המרכיבים את פעולות הגוף חסר או יותר מדאי, מיד האדם חולה ולפעמים גם בסכנת חיים, לדוגמא: אם במערכת העיכול חסר משהו או שיש פעילות יתר כבר האדם יוצא מגדר האנושי, וזהו "קונה הכל" מתקן הכל.

